

**ХІІІ Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
6 грудня 2024 року, м. Тернопіль**

Марія ШЕСТЕРНЯК

кандидат економічних наук, доцент

Артур ЛЮБАЧІВСЬКИЙ

здобувач кафедри фінансового контролю та аудиту

Західноукраїнський національний університет

м. Тернопіль, Україна

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СУТНОСТІ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ

Основні засоби є одним із найважливіших елементів матеріально-технічної бази підприємства, які забезпечують виконання його виробничих і невиробничих функцій. Вивчення економічної сутності основних засобів дозволяє зрозуміти їх роль у забезпеченні стабільного функціонування організації та підвищенні ефективності її діяльності.

Поняття «основний капітал» було введено Адамом Смітом у науковій праці «Дослідження про природу і причини багатства народів» (1776 р.) [1]. Шотландський економіст розглядав капітал як накопичений запас товарів, який використовується для подальшого виробництва, а не для безпосереднього споживання. А. Сміт ділив капітал на дві основні категорії: *основний капітал* (це засоби виробництва, які використовуються багаторазово протягом тривалого періоду, наприклад, будівлі, машини, обладнання) і *оборотний капітал* (це капітал пов'язаний з постійним обігом, що перетворюється із грошей на товари і назад, наприклад, сировина, готова продукція).

Пізніше відомий економіст Карл Маркс у своїй науковій роботі «Капітал» (1867 р.) розвиває поняття «основний капітал». Так, зокрема, автор використовує дане поняття як витлумачення процесу акумуляції капіталу та розвитку капіталістичної економіки [2]. Для К. Маркса «капітал» – це не просто фізичні речі (машини, будівлі тощо). Це, перш за все, суспільні відносини, пов'язані з володінням і використанням засобів виробництва. Капітал не просто існує, він постійно рухається, розширюється, перетворюється. Саме цей рух і є його суттєвою характеристикою.

К. Маркс дотримувався думки, що ототожнюючи капітал з засобами виробництва, можна загубити з поля зору соціальний аспект, зокрема, експлуатацію найманої праці, яка є основою створення додаткової вартості. З огляду на те, прирівнювати капітал з засобами виробництва є не зовсім правильно. Економіст визначав капітал як «самозростаючу вартість», що використовується для додаткової вартості (за допомогою виробничої та економічної діяльності, заснованої на добровільному обміні).

Незважаючи на те, що К. Маркс жив у ХІХ столітті, його теорія капіталу продовжує бути актуальною і сьогодні. Деякі сучасні економісти використовують і розвивають його ідеї, щоб аналізувати процеси, що відбуваються в глобальній економіці.

Васильєва Л.М. та Бугай Т.О. переконані, що «у більшості західних економічних теорій основний капітал трактується як сума капіталу, вкладеного в капітальні активи, що застосовуються в кількох циклах виробництва. Це можуть бути різні види обладнання,

**ХІІІ Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
6 грудня 2024 року, м. Тернопіль**

машини, будівлі та інші матеріальні ресурси, які використовуються у виробничому процесі та можуть продовжувати свою діяльність протягом тривалого часу» [3, с. 187].

Звернемо увагу, що в соціалістичних економічних системах вживалося слово «основні фонди», а поняття «основний капітал» – не застосовувалося. Тобто в країнах, де економіка була заснована на плануванні та колективній власності, різні слова та поняття використовували для пояснення подібних концепцій. Більшість комуністичних країн визначали «основні фонди» як виробничі активи, які використовуються у виробництві та мають тривалий термін служби, такі як будівлі, машини, обладнання та інші засоби виробництва. Термін «основні фонди» вказує на важливість інвестування у виробничі активи для досягнення заздалегідь визначених економічних цілей. Держава при цьому відігравала головну роль, як у власності, так і контролі над засобами виробництва.

Таким чином, незважаючи на те, що термінологія в соціалістичних економічних системах може різнитися, сама концепція інвестування у виробничі активи є вагомою.

Інтерпретація вищевказаних понять розглядалась у багатьох економічних теоріях, позаяк характеризується різноманітністю виробничих процесів та специфікою різних галузей економіки. Із врахуванням вищезазначеного пропонуємо більш детально дослідити саме категорію «основні засоби». Окремі думки, викладені у спеціалізованій літературі щодо визначення поняття «основні засоби» представлено в таблиці 1.

Таблиця 1

ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ «ОСНОВНІ ЗАСОБИ»

Автори	Трактування поняття
Бутинець Т.А.	«Основні засоби розглядаються як вкладений капітал і, відповідно, повинні обліковуватися за собівартістю, їх можна прирівняти до витрат майбутніх періодів (динамічний баланс); основні засоби розуміються як ресурс, що знаходиться на підприємстві (статичний баланс)» [4, с. 12].
Бондар М.І.	«Основні засоби – це сукупність матеріальних активів у формі засобів праці, які багаторазово приймають участь у процесі виробничо-комерційної діяльності і переносять на продукцію свою вартість частинами» [5, с. 23].
Бондарчук В.В.	«Основні засоби – матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання їх у процесі виробництва або постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких більше одного року (або операційного циклу, якщо він довший за рік)» [6].
Сопко В., Карєв В.	«Основні засоби – засоби праці, що експлуатуються довше ніж один рік і мають вартість понад встановлений ліміт; виняток становить лабораторне обладнання, повністю і багаторазово беруть участь у процесі виробництва; переносять свою вартість на готову продукцію частинами, по мірі зносу» [7].
Малюга Н.М., Пархоменко В.М.	«Основні засоби – матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання їх у процесі виробництва продукції або постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій,

**ХІІІ Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
6 грудня 2024 року, м. Тернопіль**

	очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких більше одного року (або операційного циклу, якщо він довший за рік)» [8].
Загородній А.Г., Вознюк Г.Л.	«Основні засоби – це сукупність матеріальних активів, які тривалий час у незмінній натурально-речовій формі використовуються у виробничому процесі» [9].

Примітка: Сформовано на основі джерел [4; 5; 6; 7; 8; 9]

Як видно з таблиці 1, витлумачення досліджуваного поняття свідчать про те, що більшість авторів розглядають «основні засоби» як матеріальні активи, які підприємство використовує протягом тривалого часу (більше одного року) для виробництва товарів, надання послуг або для виконання адміністративних функцій. Іншими словами, це інструменти, обладнання, будівлі та інші матеріальні ресурси, які є основою діяльності будь-якого підприємства.

Інтерпретуючи поняття «основні засоби» з точки зору матеріальних активів, українське законодавство також дає йому власне обґрунтування. У таблиці 2 наведено визначення терміну у національних нормативно-правових актах.

Таблиця 2

**НОРМАТИВНО-ПРАВОВА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ПОНЯТТЯ «ОСНОВНІ
ЗАСОБИ»**

Нормативно-правові джерела інформації	Визначення, що наведені в законодавчих документах
НП(С)БО 7 «Основні засоби»	«Основні засоби – матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання їх у процесі виробництва або постачання товарів, виконання робіт і надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких більше одного року (або операційного циклу, якщо він довший за рік)» [10].
МСБО 16 «Основні засоби»	«Основні засоби – це матеріальні об’єкти, що їх: а) утримують для використання у виробництві або постачанні товарів чи наданні послуг для надання в оренду або для адміністративних цілей; б) використовуватимуть, за очікуванням, протягом більше одного періоду» [11].
Податковий Кодекс України	Відповідно до пп. 14.1.138 «основні засоби – матеріальні активи, у тому числі запаси корисних копалин наданих у користування ділянок надр (крім вартості землі, незавершених капітальних інвестицій, автомобільних доріг загального користування, бібліотечних і архівних фондів, матеріальних активів, вартість яких не перевищує 20000 гривень, невиробничих основних засобів і нематеріальних активів), що призначаються платником податку для використання у господарській діяльності платника податку, вартість яких перевищує 20000 гривень і поступово зменшується у зв’язку з фізичним або моральним зносом та очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких з дати введення в експлуатацію становить понад один рік (або операційний цикл, якщо він довший за рік)» [12].

**ХІІІ Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
6 грудня 2024 року, м. Тернопіль**

Примітка: Сформовано на основі джерел [10; 11; 12]

Враховуючи вищевказане, пропонуємо трактувати «основні засоби» як матеріальні (фізичні) активи, які підприємство утримує з метою використання їх у процесі виробництва чи поставки товарів, надання послуг, здачі в оренду іншим особам чи для виконання адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний термін корисного використання (експлуатації) таких активів перевищує один рік, або оборотний період, якщо він більше року.

Список використаних джерел:

1. Сміт А. Дослідження про природу і причини багатства народів (1776 р.) / An Inquiry Into The Nature And Causes Of The Wealth Of Nations by Adam Smith (1776 р.) / Пер. з англ. : О. Васильєв, М. Межевікіна, А. Маліновський. Київ: «Наш формат». 2023. 722 с.
2. Маркс К. Капітал. Процес утворення капіталу. Том І. Книга І. / Пер. з рос. : А. Річицький (пер. з 4-го рос. видання, ред. Шевердіном, з передмовою автора. В загальноприступній обробці Ю. Борхардта). Харків: ДВУ, 1925. 704 с.
3. Васильєва Л.М., Бугай Т.О. Узагальнення наукових підходів до сутності поняття «основні засоби» як об'єкта бухгалтерського обліку. *БІЗНЕС-ІНФОРМ. Економіка. Облік і аудит*. № 9, 2023. С. 186-191. URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2023-9_0-pages-186_191.pdf
4. Бутинець Т.А. Основні засоби: точка зору економіста. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2012. Вип. 2(23). С. 22-36.
5. Бондар М.І. Облік і аудит основних засобів (на матеріалах аграрних підприємств Київської області) : автореф. дис. ... канд. ек. наук : спец. 08.06.04. Київ, 2011. 23 с.
6. Бондарчук В.В. Засоби виробництва: економічні поняття та їх місце в системі бухгалтерського обліку. *Вісник ЖДТУ*. Серія: Економічні науки. 2010. № 3 (53). С. 34-39.
7. Сопко В., Карєв В. Деякі питання термінології та класифікації засобів праці. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2013. № 3. С. 11-15.
8. Малюга Н.М., Пархоменко В.М. Об'єкти бухгалтерського обліку згідно за Планом рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємства і організацій. Або що обліковується на рахунках?: навч. посіб. Київ: Видавництво «Консультант», 2017. 92 с.
9. Загородній А.Г., Вознюк Г.Л. Фінансово-економічний словник : у 3 т. Нац. ун-т «Львівська політехніка». 4-те вид., доопрац. та допов. Львів : Вид-во Львівської політехніки, 2021. 607 с.
10. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 27.04.2000 р. № 92, (із змінами і доповненнями), поточна редакція від 29.07.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00#Text>
11. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 16 (МСБО 16). «Основні засоби»,

**ХІІІ Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
6 грудня 2024 року, м. Тернопіль**

поточна редакція від 01.01.2012 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_014#Text

12. Податковий кодекс України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2011, № 13-14, № 15-16, № 17, ст.112), (із змінами і доповненнями), поточна редакція від 27.07.2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>

Ольга АКУШЕВА

студентка

Київський національний економічний університет ім. В. П. Гетьмана
м. Київ, Україна

НЕОБХІДНІСТЬ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ БУХГАЛТЕРІВ ДЛЯ ВИЯВЛЕННЯ РИЗИКІВ ВІДМИВАННЯ КОШТІВ У ФІНАНСОВИХ ОПЕРАЦІЯХ

Відмивання коштів є однією з найгостріших проблем сучасного фінансового світу, яка несе серйозні ризики для економічної безпеки країн. Це явище не лише підриває довіру до фінансових систем, але й створює умови для фінансування тероризму, корупції та інших злочинів. У такому контексті бухгалтерський облік стає одним із інструментів для виявлення ризиків, пов'язаних із підозрілими фінансовими операціями. Бухгалтери, як безпосередні учасники фінансової діяльності, мають можливість і обов'язок вчасно реагувати на аномалії у звітності, які можуть свідчити про спроби легалізації злочинних доходів.

Професійна підготовка бухгалтерів відіграє вирішальну роль у цьому процесі. Без спеціальних знань і навичок вони не можуть ефективно виявляти складні схеми відмивання коштів, які постійно вдосконалюються злочинцями. Ці схеми можуть включати використання фальшивих документів, офшорних компаній, криптовалют, а також маніпуляції з банківськими переказами. Саме тому важливо, щоб бухгалтери володіли сучасними методами фінансового моніторингу, були обізнані з міжнародними стандартами фінансової звітності та мали специфічні знання у сфері права.

Міжнародні стандарти, такі як Міжнародні стандарти фінансової звітності (IFRS) і рекомендації Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF), створюють базу для єдиного підходу до фінансової звітності та моніторингу. Вони забезпечують прозорість і підзвітність фінансових операцій, що є ключовим чинником для протидії відмиванню коштів. Бухгалтери повинні розуміти ці стандарти, щоб ідентифікувати підозрілі транзакції та оцінювати ризики, пов'язані з діяльністю клієнтів.

Зокрема, FATF визначає основні принципи для виявлення ризиків і запобігання злочинним схемам. До них належать вимоги до належної перевірки клієнтів, моніторинг їхніх фінансових операцій, а також обов'язок повідомляти про підозрілі транзакції відповідним органам. Недотримання цих вимог може призвести до серйозних наслідків для компаній, включаючи штрафи, втрату репутації або навіть кримінальну відповідальність.

Навчання бухгалтерів має бути орієнтоване не лише на теорію, але й на практичні аспекти роботи з підозрілими операціями. Сучасна підготовка повинна включати розбір практичних ситуацій, що моделюють реальні обставини, та роботу з програмами для аналізу